

Indijanci u hrvatskim frazemima

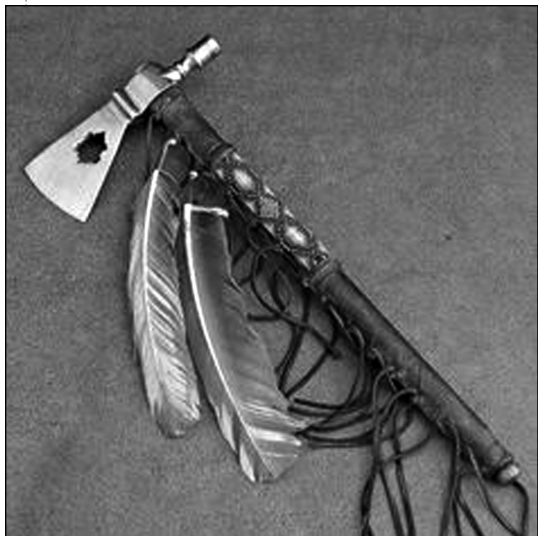
Povijest, način života i kultura američkih domorodaca postala je poznata i proširena posredstvom književnih djela i filmova u cijelome svijetu. Američke domorodce, tj. prastanovništvo Sjeverne i Južne Amerike, još uvijek nazivamo skupnim imenom Indijanci (*Indians*), a taj je naziv nastao na osnovi pogrešne pretpostavke Kristofora Kolumba i njegove španjolske posade, koji su 1492. godine vjerovali da su trima brodovima (*Santa Maria, Pinta, Niña*) zapadnim putom stigli u Indiju. Kolumbo je i umro u uvjerenju da je otkrio Indiju. Predci Indijanaca naselili su golemu američka prostranstva u nekoliko migracija (prije 10 000 do 45 000 godina) prelaskom po tadašnjemu kopnu iz istočnoga Sibira. Seoba je prekinuta rastom oceanskih voda koje su preplavile kopneni most između dvaju kontinenata (Beringov prolaz). Tjelesne su osobine Indijanaca svijetlosmeđa put, crna kosa,

razvijene jagodične kosti i dominantan orlovski nos. Europljani su ih nazivali i crvenokošcima, ali ne zbog puti nego zbog bojenja, tj. ukrašavanja tijela crvenom bojom. Amerikanci ih u novije doba u službenim prigodama više ne nazivaju Indijancima (*Indians*) nego američkim domorodcima (*Native Americans*), a zbog političke korektnosti izbjegava se i naziv crvenokošci (*Redskins, Peaux-Rouges*). U Kanadi se Indijanci često nazivaju i *prvim narodom* odnosno *prvim narodima* (*First Nation / First Nations*).

Indijanci su živjeli u približno 370 većih plemena, a njihovih jezika ima od tisuću do dvije tisuće. Prema društvenim odnosima i tipovima gospodarstva zabilježeno je da su se bavili skupljanjem plodova i lovom, ribarstvom, poljodjelstvom, a neka su plemena dosegla i vrlo visok stupanj razvoja (Asteci, Inke, Maje). Međutim, otkrićem Novoga svijeta u krvi su uništena i zatrta mnoga indijanska plemena, a preostalo je stanovništvo potisnuto u rezervate.

Iako ih nema mnogo, u hrvatskoj frazeologiji frazemi koji su motivirani životom, običajima i vjerovanjima Indijanaca čine vrlo živopisan segment koji pokazuje koliko oblikovanju, a i širenju frazema može pridonijeti književnost, scenska i filmska umjetnost. Ti frazemi oslikavaju borbene i vjerske običaje Indijanaca te njihovo izumiranje.

lulu mira darom Velikoga Duha, tj. Manitua, koji je obvezivao ljude da budu miroljubivi. Pušenje lule mira sa strancima bilo je znak dobrodošlice, gostoljubivosti i dobre volje. Knjige američkoga pisca Jamesa Fenimorea Coopera i njemačkoga pisca Karla Maya te vrlo popularni filmovi nastali prema književnim predlošcima pridonijeli su tomu znanju i rasprostranjenosti navedenih frazema.

Ratna sjekira i lula mira

Frazem *zakopati* <ratnu> *sjekiru* sa značenjem 'prekinuti neprijateljstvo, pomiriti se, sklopiti primirje' vuče svoje podrijetlo iz indijanskih mirovnih običaja. Kad su se sjevernoamerička domorodačka plemena mirila nakon sukoba ili borba, poglavice su ceremonijalno zakopavali bojnu sjekiru, tj. tomahavk ili koje drugo oružje, u zemlju i tako obilježili novonastalo primirje. Isto značenje pomirenja ima i frazem *popušiti lulu mira* <*s kim*>. Lula mira ili kalumet postala je poznata Europljanima putem djela i pisaca koji su prepričavali domorodačke indijanske priče od 18. stoljeća naovamo. Indijanci Sjeverne Amerike smatrali su

Posljednji Mohikanac

Frazemom *posljednji Mohikanac* označuje se 'posljednji ili jedan od rijetkih preostalih pripadnika ili predstavnika koje skupine, pokreta ili pravca', a u novije doba i 'jedan od posljednjih pobornika koje ideje'. Nastanak frazema motiviran je nazivom djela Jamesa Fenimorea Coopera (1789. – 1851.) *Posljednji Mohikanac* (*The Last of the Mohicans*) iz 1826. godine. To je druga priča iz čuvene Cooperove pentalogije *Priče o Kožnoj Čarapi* (*Leatherstockings Tales*). U tome su djelu opisani posljednji dani dvojice mohikanskih vođa bez naroda – mudroga starog poglavice Chingachgooka te njegova hrabroga i sasitoga sina Uncasa, a radnja se odvija tijekom sedmogodišnjega francusko-indijanskog rata. U Cooperovu se romanu osim veličanja čestitosti indijanskoga plemena i njihove plemenite krvi te lamentiranja nad njihovom tragičnom sudbinom upućuje i na jedan od glavnih

uzroka propasti indijanskih plemena – alkohol ili, kako bi Indijanci rekli, *vatrenu vodu*. James Fenimore Cooper zaslužan je za širenje još jednoga frazema koji je usađen u podnaslov posljednje priče iz navedene pentalogije – *Lovac na jelene* ili *Divljačar* (1841.) (u originalu: *The Deerslayer: or, The First War-path*). To je engleski frazem *to be on the warpath*, koji se odnosi na čije traganje za onim tko ga je razbjescio s namjerom da se to s njime raspravi, obračuna se ili ga kazni. U hrvatskome je jeziku engleskomu modelu najbliži frazem *biti na ratnoj nozi* < s kim > sa značenjem ‘biti zavađen s kim, biti u lošim odnosima s kim’.

Vječna lovišta

Frazemi *otići u vječna lovišta* značenja ‘umrijeti, preminuti’ i *poslati koga u vječna lovišta* značenja ‘ubiti koga, usmrtiti koga’ aludiraju na koncept američkih domorodaca prema kojemu nakon smrti duše hrabrih lovaca i vještih ratnika nastanjuju sretna lovišta (*happy hunting ground*), tj. mjesto na kojemu mogu obilno uživati i slaviti. Takvo je viđenje zagrobnoga života, kako tvrdi Elisabeth Piirainen u knjizi *Widespread Idioms in*

Europe and Beyond – Toward a Lexicon of Common Figurative Units (2012.), vjerojatno nastalo pod utjecajem kršćanske koncepcije Boga i neba, ali je prilagođeno indijanskomu načinu života, u kojemu lov ima dominantnu ulogu za opstanak. Stoga to novo viđenje raja podrazumijeva neograničene mogućnosti lova i ulova.

